

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Геолого-географічний факультет
Кафедра географії України, ґрунтознавства і земельного кадастру

Силабус курсу
«Ґрунтознавство з основами географії ґрунтів»

Обсяг:	4 кредити ЄКТС, 120 годин
Семестр, рік	2, I; 2,1.
Дні, час, місце:	згідно з розкладом
Викладач:	Буяновський Андрій Олександрович – кандидат географічних наук, доцент, завідувач кафедри географії України, ґрунтознавства і земельного кадастру; Тригуб Валентина Іванівна – кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри географії України, ґрунтознавства і земельного кадастру.
Контактний тел.	+38 (097) 961 4072
E-mail:	grunt.ggf@onu.edu.ua, buyandi@ukr.net
Робоче місце	Одеса, пров. Шампанський, 2 геолого-географічний факультет, кафедра географії України, ґрунтознавства і земельного кадастру (каб. 63, 64, 65)
Консультації	Очні консультації: згідно з графіком роботи викладачів. Онлайн-консультації: телефон (меседжери), ZOOM.

КОМУНІКАЦІЯ

e-mail: grunt.ggf@onu.edu.ua, buyandi@ukr.net

телефон: 0979614072

соціальні мережі: Telegram

аудиторія: за розкладом

АНОТАЦІЯ КУРСУ

Предмет вивчення дисципліни – теоретичні основи знання про ґрунт як особливе природно-історичне утворення, важливий компонент біосферно-екологічного середовища й основний незамінний засіб сільськогосподарського використання; методи і методики дослідження і картографування ґрунтів й земель як необхідної передумови їх раціонального використання й охорони.

Пререквізити курсу: При вивченні дисципліни студенти використовують знання, отримані з обов'язкових дисциплін, таких як «Землезнавство», «Основи фізики Землі», «Хімія сфер Землі», «Геологія з основами геоморфології», «Ландшафтознавство з основами ландшафтного планування» та ін.

Постреквізити навчальної дисципліни. Дисципліни, які можуть виступати постреквізитами, є низка обов'язкових та вибірових навчальних дисциплін, такі як «Біогеографія з основами екології», «Основи геоекології та сталого розвитку», «Фізична географія материків і океанів», «Основи просторового планування», «Правове регулювання природокористування», «Фізична географія України», «Управління ґрунтово-земельними ресурсами» та ін., навчальні та виробничі практики, тощо.

Мета – висвітлити основи ґрунтознавчо-географічної науки і сформувані в студентів знання про ґрунт як особливе природно-історичне утворення, важливий компонент біосферно-екологічного середовища й основний незамінний засіб

сільськогосподарського використання, сформувані уявлення про закономірності поширення ґрунтів та їх географію.

Завдання – висвітлити наступні підрозділи і теми ґрунтознавчо-географічної науки:

- поняття ґрунту, його роль у функціонуванні біосфери та основного засобу сільськогосподарського виробництва;
- чинники утворення ґрунту;
- фазовий і речовинно-хімічний склад та властивості ґрунтів з акцентом на властивості родючості;
- процеси утворення ґрунтів та основні закономірності їх географії;
- показники діагностики та основи генетичної класифікації ґрунтів;
- географія та генетико-виробнича характеристика основних типів ґрунтів;
- сільськогосподарська освоєність ґрунтів, проблеми їхньої охорони і раціоналізації використання та підвищення родючості;
- дослідження і картографування ґрунтів і ґрунтового покриття та практичне використання отриманих матеріалів.

Очікувані результати навчання. У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- поняття ґрунту, його значення як компонента біосфери і основного засобу сільськогосподарського виробництва;
- чинники та сутність процесу ґрунтоутворення;
- фазовий і речовинно-хімічний склад та основні властивості найпоширеніших ґрунтів світу, України і Одеської області з акцентом на властивості родючості;
- принципи і морфологічні ознаки діагностики та основи номенклатури і генетичної класифікації ґрунтів;
- загальні закономірності процесів утворення і географію основних типів ґрунтів та їх генетико-виробничу характеристику;
- сучасні процеси деградації ґрунтів, масштабність їх прояву та система заходів з попередження деградації ґрунтів;
- стратегію раціоналізації використання та заходи зі збереження ґрунтів і земель;

вміти:

- оцінити значимість окремих чинників ґрунтоутворення у формуванні ґрунтів і ґрунтового покриття, їх речовинно-хімічного складу, властивостей і сучасного стану в різних природно-господарських умовах території;
- за результатами лабораторних аналізів охарактеризувати речовинно-хімічний склад та його особливості й діагностувати основні властивості досліджуваних ґрунтів;
- провести морфологічний опис ґрунту і діагностувати його класифікаційну належність;
- провести польове вивчення ґрунтів і ґрунтового покриття заданої території та відібрати ґрунтові зразки для подальшого лабораторно-аналітичного дослідження і характеристики;
- вміти обґрунтувати стратегію заходів з раціоналізації використання і попередження деградації ґрунтів та підвищення їхньої родючості.

ОПИС КУРСУ

Методи і форми навчання:

Курс складається з лекцій (40 год.), лабораторних занять (20 год.) і організації самостійної роботи студентів (60 год.) на денному відділенні та (16 год.), лабораторних занять (8 год.) і організації самостійної роботи студентів (96 год.).

Основна підготовка студентів здійснюється на лекційних та лабораторних заняттях, але у значній мірі покладається на самостійне вивчення предмета здобувачами вищої освіти. Під час викладання дисципліни використовуються наступні методи

навчання: словесні (лекція, пояснення); наочні (демонстрація презентацій); практичні (лабораторні роботи); самостійна робота (робота з навчальними матеріалами під керівництвом викладача, самостійна робота студентів). Додатково під час викладання дисципліни використовуються методи порівняльно-географічний, проблемного викладення та частково-пошуково-дослідницький з використанням матеріалів природно- і ґрунтово-географічних досліджень та порівняльно-географічного аналізу.

Перелік тем

Змістовий модуль 1. Ґрунтознавство як наука. Сучасне поняття ґрунту, його роль в природі і життєдіяльності людини. Морфологія, речовинно-хімічний склад та основні властивості ґрунтів

Тема 1. Вступ. Ґрунтознавство як наука, об'єкт її дослідження та сучасні завдання

Ґрунтознавство як наука. Сучасне поняття ґрунту та його родючості. Роль ґрунту і ґрунтового покриву у функціонуванні біосфери Землі та життєдіяльності людини.

Тема 2 . Історія розвитку ґрунтознавства і географії ґрунтів у світі та в Україні

Історія розвитку ґрунтознавчо-географічної науки у світі. Розвиток ґрунтознавства і географії ґрунтів в Україні, сучасний стан та актуальні завдання.

Тема 3. Чинники (фактори) і процеси ґрунтоутворення

Гірські і материнські (ґрунтоутворювальні) породи, клімат, організми, рельєф і час (вік) як природні чинники ґрунтоутворення. Роль антропогенного чинника в утворенні та еволюції ґрунтів. Ґрунтоутворювальний процес – сутність і загальна схема (стадійність) ґрунтоутворення. Елементарні ґрунтові процеси і типи ґрунтоутворення.

Тема 4. Фазовий склад і морфологія ґрунтів

Тверда, рідка, газова і жива фази ґрунту. Основні морфологічні ознаки ґрунту – генетичний профіль та його діагностичні горизонти, гранулометричний склад, складення, забарвлення (колір), структура, новоутворення і включення, їх загальна характеристика.

Тема 5. Мінеральна частина твердої фази ґрунту. Гранулометричний, мінералогічний і хімічний склад ґрунтів і ґрунтоутворювальних порід

Гірські породи і первинні породотворні мінерали та процеси їхнього вивітрювання. Вторинні мінерали осадових порід і ґрунтів. Гранулометричний склад ґрунтів і ґрунтоутворювальних порід, їхня класифікація за гранулометричним складом. Мінералогічний та хімічний склад ґрунтів і порід.

Тема 6. Органічна та органо-мінеральна складові ґрунту

Джерела органічної речовини в ґрунті, склад опаду, процеси його перетворення і гуміфікації. Гумус ґрунту, його склад і властивості. Органо-мінеральні сполуки і комплекси в ґрунтах. Гумусовий стан ґрунтів. Роль гумусу у функціонуванні біосфери та формуванні властивостей і родючості ґрунтів. Сучасні тенденції зміни гумусності ґрунтів України в умовах землеробського використання.

Тема 7. Вбирна здатність, кислотність, лужність і буферність ґрунтів

Вбирна здатність ґрунтів, її види. Ґрунтово-вбирний комплекс і ґрунтові колоїди. Екологічне значення вбирної здатності ґрунтів і складу увібраних катіонів. Кислотно-основна характеристика (реакція) ґрунту. Природа і види кислотності та лужності ґрунтів, вплив на сільськогосподарські рослини і прийоми хімічної меліорації. Буферність ґрунтів.

Тема 8. Вода в ґрунті. Водний режим ґрунтів

Стани і категорії (форми) води в ґрунті. Водно-фізичні властивості ґрунтів і доступність ґрунтової вологи рослинам. Водний режим ґрунтів, його типи. Ґрунтовий розчин – склад, концентрація. Засолення ґрунтів. Прийоми управління та оптимізації водно-фізичних властивостей і водного режиму ґрунтів.

Тема 9. Ґрунтове повітря і повітряний режим, тепловий режим і теплові властивості ґрунтів

Ґрунтове повітря, його склад і стани. Газообмін між ґрунтовим і атмосферним повітрям (повітро- чи газообмін ґрунту). Повітряно-фізичні властивості і повітряний режим ґрунтів та прийоми їхнього регулювання. Тепловий режим і теплові властивості ґрунтів.

Тема 10. Структура та загальні фізичні і фізико-механічні властивості ґрунтів

Структура та загальні фізичні і фізико-механічні властивості ґрунтів, їхня агрономічна оцінка. Покращення структурного стану, загальних фізичних і фізико-механічних властивостей ґрунтів агротехнічними, біотехнологічними і меліоративно-хімічними впливами.

Тема 11. Поживний режим та родючість ґрунтів

Макро- і мікроелементи живлення рослин, їхній вміст в ґрунтах і доступність рослинам. Прийоми поліпшення поживного режиму ґрунтів. Родючість ґрунтів – поняття, чинники й умови формування, категорії. Чинники, які лімітують родючість ґрунтів та заходи щодо зниження (ліквідації) їхнього впливу. Оцінка рівня родючості основних типів ґрунтів України, тенденції зміни в умовах землеробського використання. Система заходів зі збереження і розширеного відтворення родючості ґрунтів.

Змістовий модуль 2. Основи географії ґрунтів і ґрунтового покриву. Умови і процеси утворення найпоширеніших ґрунтів світу і України та їхня загальна характеристика. Процеси деградації ґрунтів та їх охорона. Дослідження, картографування та моніторинг ґрунтів і ґрунтового покриву

Тема 12. Класифікація, систематика і номенклатура ґрунтів. Ґрунтові карти світу й України

Класифікація, систематика, таксономія і номенклатура ґрунтів. Ґрунтові карти світу та України.

Тема 13. Загальні закономірності географії ґрунтів і ґрунтового покриву. Ґрунтово-географічне районування

Загальні закономірності географії ґрунтів і ґрунтового покриву. Основи ґрунтово-географічного районування. Ґрунтово-географічне та агроґрунтове районування світу і України (ґрунтово-біокліматичні пояси, області, зони, підзони, провінції).

Тема 14. Ґрунти арктичної, тундрової і лісотундрової зон

Умови і процеси ґрунтоутворення, ґрунти і ґрунтовий покрив арктичної зони. Умови і процеси ґрунтоутворення, ґрунти і ґрунтовий покрив тундрової і лісотундрової зон. Тундрово-глейові ґрунти – типові, гумусні (грубогумусні) та опідзолені. Торфові і підзолисті карликові ґрунти тундрової і лісотундрової зон. Підбури і альфегумусові підзоли.

Тема 15. Ґрунти тайгово-лісової зони

Природно-географічні умови і процеси ґрунтоутворення. Підзоли, глеє-, дерново- і болотно-підзолисті, мерзлотно-тайгові, болотні та дернові ґрунти – умови утворення, особливості морфології, речовинно-хімічного складу і властивостей.

Тема 16. Ґрунти буроземно-лісової зони

Географія буроземно-лісової зони, умови і сутність процесу буроземоутворення. Загальна характеристика профілю, речовинно-хімічного складу і властивостей буроземних, дерново- і підзолисто-буроземних ґрунтів.

Тема 17. Ґрунти лісостепової зони

Природно-господарські умови і процеси ґрунтоутворення. Сірі лісові ґрунти, чорноземи типові, опідзолені і вилугувані, лучно-чорноземні ґрунти – загальна характеристика профільно-морфологічних особливостей, речовинно-хімічного складу і властивостей, сільськогосподарська освоєність.

Тема 18. Ґрунти степової (чорноземної) зони

Природно-господарська характеристика та ґрунти і ґрунтовий покрив степової зони. Чорноземи звичайні і чорноземи південні – географія, морфологія, речовинно-хімічний склад і властивості та сільськогосподарське використання.

Тема 19. Ґрунти сухостепової зони помірного поясу

Географія та природно-географічні умови сухостепової зони, процеси утворення ґрунтів і формування ґрунтового покриву. Каштанові і лучно-каштанові ґрунти, їхня генетико-виробнича характеристика.

Тема 20. Засолені (галогенні) ґрунти і солоді

Солончаки, солонці і солоді – умови і процеси утворення, географія, особливості морфології, речовинно-хімічного складу і властивостей. Прийоми меліорації.

Тема 21. Ґрунти напівпустель та пустель помірного і субтропічного поясів

Умови і процеси ґрунтоутворення та загальна характеристика ґрунтів і ґрунтового покриву напівпустель і пустель помірного і субтропічного поясів. Бурі напівпустельні і сіро-бурі пустельні ґрунти. Такири і такироподібні та примітивні ґрунти пустель. Сіроземи напівпустельних і пустельних степів субтропічного поясу.

Тема 22. Ґрунти перемінно-вологих ксерофітно-лісових і саванних областей субтропічного і тропічного поясів

Географія, загальна характеристика природно-географічних умов і процесів ґрунтоутворення. Коричневі, сіро-коричневі і червоно-коричневі ґрунти. Злитоземи (вертисолі). Червоні і червоно-бурі ґрунти саванн (фероземи).

Тема 23. Ґрунти волого-лісових областей субтропічного і екваторіально-тропічного поясів

Географія, загальна характеристика природно-географічних умов і процесів ґрунтоутворення. Червоноземи і жовтоземи та червоно-жовті і темно-червоні фералітні ґрунти.

Тема 24. Алювіальні ґрунти річкових заплав

Загальна характеристика заплав річкових долин та повеневих і алювіальних процесів у їхніх межах. Ґрунтовий покрив річкових заплав і загальна характеристика алювіальних дернових, алювіальних лучних і алювіальних болотних ґрунтів. Екологічне значення та сільськогосподарське використання алювіальних ґрунтів річкових заплав.

Тема 25. Ґрунти гірських областей

Загальні закономірності вертикальної поясності і процесів ґрунтоутворення та ґрунтів гірських областей. Основні типи ґрунтів гірських областей, їхні морфолого-генетичні особливості та загальна характеристика. Господарське використання ґрунтів гірських областей, їхнє природоохоронно-екологічне значення.

Тема 26. Деградація ґрунтів, їх охорона та заходи з відновлення родючості

Деградація ґрунтів – поняття, найпоширеніші деградаційні процеси (ерозія і дефляція, дегуміфікація, знеструктурення і ущільнення, підкислення підлуження, забруднення та ін.), їхні еколого-виробничі наслідки. Стратегія заходів з попередження деградації ґрунтів і відновлення їхньої родючості.

Тема 27. Обстеження і картографування ґрунтів і ґрунтового покриву, їх агровиробниче групування і бонітування. Моніторинг ґрунтів. Ґрунти і ґрунтовий покрив Одеської області, господарська освоєність та оцінка стану ґрунтів і земель Одеської області.

Обстеження і картографування ґрунтів і ґрунтового покриву. Агровиробниче групування і бонітування ґрунтів. використання отриманих матеріалів для обґрунтування стратегії і заходів з раціоналізації використання ґрунтів і земель, їхньої охорони та відновлення / підвищення родючості. Моніторинг ґрунтів. Загальна характеристика природно-географічних умов та ґрунтів і ґрунтового покриву Одеської області. Господарська освоєність та оцінка стану ґрунтів і земель Одеської області, заходи з їх охорони, збереження та підвищення родючості.

Рекомендована література

Основна

1. Грунтознавство. За ред. Д. Г. Тихоненка. К.: Вища освіта, 2005. 703 с.
2. Назаренко І. І., Польчина С.М., Дмитрук Ю.М., Смага І.С., Нікорич В.І. Грунтознавство з основами геології: Підручник. Чернівці: Книги-XXI, 2006. 504 с.
3. Назаренко І. І. Польчина С.М., Нікорич В.І. Грунтознавство: Підручник. Чернівці: Книги-XXI, 2008. 400 с.
4. Позняк С. П. Грунтознавство і географія ґрунтів: підручник. У двох частинах. Ч. 1. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2010. 270 с.
5. Позняк С. П. Грунтознавство і географія ґрунтів: підручник. У двох частинах. Ч. 2. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2010. 286 с.
6. Польовий А. М., Гуцал А.І., Дронова О.О. Грунтознавство. Одеса: Екологія, 2013. 668 с.
7. Полянський С. В. Грунтознавство з основами географії ґрунтів: понятійно- термінологічний словник. Луцьк : Вежа-Друк, 2015. 156 с.

Додаткова

1. Іванюк Г. С. Класифікація і діагностика ґрунтів : навч. посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2017. 334 с .
2. Кіт М.Г. Морфологія ґрунтів. Основи теорії і практикум: Навчальний посібник. Львів: Вид. центр ЛНУ імені І. Франка, 2008. 232 с.
3. Лабораторний практикум з ґрунтознавства (для студентів-географів денної та заочної форм навчання). Укл. В. І. Тригуб. Одеса: Фенікс, 2008. 80 с.
4. Наконечний Ю.І. Практикум з ґрунтознавства і географії ґрунтів: навч. посіб. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2013. 373 с.
5. Панас Р. М. Грунтознавство: Навчальний посібник. Львів, 2005. 372 с.
6. Паньків З. П. Ґрунти України : навчально-методичний посібник. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2017. 112 с.
7. Позняк С. П., Красеха Є.Н. Чинники ґрунтоутворення. Львів: Вид. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2007. 400 с.
8. Позняк С. П., Красеха Є. Н., Кіт М. Г. Картографування ґрунтового покриву: Навчальний посібник. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2003. 500 с.
9. Позняк С. П., Телегуз О. Г. Антропогенні ґрунти : Навчальний посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2021. 200 с.
10. Практикум з вивчення морфологічних ознак ґрунту та опису ґрунтового профілю. Для студентів-географів денної та заочної форм навчання. Укладачі В. І. Тригуб, П. І. Жанталай, М. Й. Тортик. Одеса: ОНУ, 2011. 57 с.
11. Тортик М.Й., Жанталай П.І., Тригуб В.І. Морфологічні ознаки і будова профілю ґрунтів. Навчальний посібник. Одеса: Фенікс, 2010. 130 с.

Електронні інформаційні ресурси

1. Назаренко І. І., Польчина С.М., Нікорич В.А. Грунтознавство [Електронний ресурс]. Режим доступу: geoknigi.com/book_view.php?id=685
2. Аріон О. В., Купач Т.Г., Дем'яненко С.О. Географія ґрунтів з основами ґрунтознавства: Навчально-методичний посібник [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.geo.univ.kiev.ua/images/doc_file/navch_lit/Gruntoznastvo.pdf
3. Польовий А. М., Гуцал А.І., Дронова О.О. Грунтознавство [Електронний ресурс]. Режим доступу: coe.osenu.org.ua/wp-content/uploads/2014/04/14-/Gruntoznastvo.pdf
4. Полянський С. В. Грунтознавство з основами географії ґрунтів: понятійно-термінологічний словник [Електронний ресурс]. Режим доступу: esnuir.eenu.edu.ua/.../Полянський_словник_29.01.2016%2.
5. Національний атлас України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.wbc.org.ua/atlas/>.
6. Наукова бібліотека ОНУ імені І.І. Мечникова. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.lib.onu.edu.ua/>.

ОЦІНЮВАННЯ

Методи поточного контролю: усне опитування, оцінювання лабораторних робіт та виконання індивідуальних завдань.

Форми і методи підсумкового контролю: підсумковий контроль – іспит.

Розподіл балів, які отримують студенти:

Для іспиту

Поточний контроль і оцінювання виконання лабораторних робіт і самостійної роботи здобувачів*	Періодичний контроль 1	Періодичний контроль 2	Підсумковий контроль	Сума балів
5+20+10=35	20	20	25	100

* Розподіл балів виконання самостійної роботи та поточного оцінювання

Поточне тестування та самостійна робота										Сума (в балах) за поточне оцінювання і самостійну роботу
Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2			СРС		
T1-2	T4	T5	T6	T7	T8	T12	T13-27	ЗМ1	ЗМ2	35
2	2	4	4	2	2	4	5	5	5	

T1, T2 ... T27 – теми змістового модуля.

Підсумковий контроль за дисципліною – іспит. До здачі допускається студент, який виконав усі обов'язкові види робіт, які передбачаються навчальною програмою дисципліни та під час опанування дисципліни набрав 60 і більше балів. Для студентів, які набрали впродовж семестру сумарно меншу кількість балів, ніж необхідний мінімум (60) допускається доздача за темами лекційних, лабораторних занять чи самостійної роботи, за які отримана незадовільна чи взагалі відсутня оцінка.

Самостійна робота студентів

Робота студентів складається з самостійного опрацювання та вивчення навчального матеріалу з переліку тем, що наведені вище. Самостійна робота студента (СРС) оцінюється за результатами підготовки і захисту рефератів, доповідей, поточного тестування. Під час оцінювання самостійної роботи студента за кожним змістовим модулем максимально можлива кількість балів дорівнює 5.

ПОЛІТИКА КУРСУ

- **Політика щодо дедлайнів та перескладання:** Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (75% від можливої максимальної кількості балів за вид діяльності балів). Перескладання відбувається із дозволу деканату факультету за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).
- **Політика щодо академічної доброчесності:** Здобувач вищої освіти та викладач повинні дотримуватися академічної доброчесності згідно Кодексу академічної доброчесності учасників освітнього процесу Одеського національного університету імені І.І. Мечникова <http://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/documents/acad-dobrochesnost.pdf>. Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей); посилання на джерела інформації у разі використання ідей,

розробок, тверджень, відомостей; надання достовірної інформації про результати власної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації.

- Неприйнятним у навчальній діяльності для учасників освітнього процесу є використання під час контрольних заходів заборонених допоміжних матеріалів або технічних засобів (шпаргалок, конспектів, мікронавушників, телефонів, смартфонів, планшетів тощо). Списування під час виконання контрольних робіт та складання заліку заборонені (в т.ч. із використанням мобільних гаджетів та девайсів). Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час он-лайн тестування та підготовки лабораторних завдань в процесі заняття. За порушення академічної доброчесності здобувачі освіти можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності: зниження результатів оцінювання поточного та підсумкового контролю; повторне проходження оцінювання; призначення додаткових контрольних заходів (додаткові індивідуальні завдання, контрольні роботи, тести тощо).

Політика щодо відвідування: Відвідування занять є обов'язковим, запізнення не бажані. Бали за відвідування занять не нараховуються. Поважною причиною відсутності на заняттях вважається хвороба, що підтверджується довідкою від лікаря (лікарняним листом). За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, працевлаштування, міжнародне стажування) навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням із деканатом.

Поведінка в аудиторії: здобувачі мають дотримуватися трудового розпорядку по університету і факультету, на якому проходять заняття. Бажаною є ділова та творча атмосфера на лекціях та лабораторних заняттях, під час контрольних заходів – необхідно дотримуватися затверджених правил та підтримувати діловий зосереджений стиль поведінки без лишніх розмов, відволікань, шуму, тощо.